

ГРИНЧЕНКО Віталій Васильович,
доцент кафедри прикордонної служби,
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького,
доктор філософії;
ДЕГАЛЮК Максим Андрійович,
курсант факультету забезпечення
оперативно-службової діяльності
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПРОЦЕС: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ, ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА СВІТОГЛЯДНІ СЕНСИ СУЧАСНОСТІ

Проблема української ідентичності є ключовою у сучасних гуманітарних і правових дослідженнях, оскільки безпосередньо пов'язана з процесами державотворення, суспільної інтеграції та формування громадянської нації. Українська ідентичність не може розглядатися як статична категорія, оскільки вона формується та трансформується під впливом історичних, соціальних і політичних чинників. У цьому контексті актуальним є її комплексне осмислення крізь призму історичного досвіду, правових механізмів і світоглядних орієнтирів українського суспільства [1, с. 4–6].

Історичні засади української ідентичності формувалися впродовж тривалого часу та охоплюють різні етапи розвитку. Значний вплив на становлення самосвідомості мали традиції Київської Русі, козацької державності, а також досвід національно-визвольних війн. Саме через історичну пам'ять, символи та культурні наративи закладалися уявлення про спільність походження, долі та відповідальності, які й сьогодні залишаються важливими складовими української ідентичності [2, с. 18–21].

Водночас українська ідентичність формувалася в умовах поліетнічності та культурної багатоманітності, що зумовило її відкритий і динамічний характер. Дослідження свідчать, що українська модель ідентичності поєднує елементи етнічної спадщини з громадянськими цінностями, забезпечуючи інтеграцію різних соціальних груп у межах єдиного національного простору. Така здатність до інтеграції без втрати власного ідентифікаційного ядра стала важливим чинником збереження української спільноти в умовах історичних викликів [1, с. 51–54].

Окреме місце у формуванні української ідентичності належить праву як інструменту її нормативного закріплення. Правові норми виступають не лише засобом регулювання суспільних відносин, а й механізмом утвердження

спільних цінностей, принципів та моделей поведінки. Конституційні положення, законодавче забезпечення прав і свобод людини, а також закріплення засад державності створюють правове підґрунтя для формування громадянської ідентичності, заснованої на ідеї рівності та правової відповідальності.

Правовий вимір української ідентичності тісно пов'язаний із концепцією політичної нації, у межах якої визначальним є не етнічне походження, а свідоме прийняття спільних правових і ціннісних орієнтирів. Через право держава формує умови для суспільної солідарності, забезпечуючи поєднання історичної спадщини з сучасними демократичними стандартами. У цьому сенсі право виконує функцію стабілізації та водночас розвитку української ідентичності в умовах соціальних трансформацій [1, с. 171–174].

Світоглядний аспект української ідентичності визначається системою цінностей і смислів, що формують ставлення особи до держави, суспільства та власної ролі в них. Усвідомлення історичного досвіду, зокрема складних і травматичних подій, сприяє переосмисленню колективної ідентичності та формуванню відповідального громадянського світогляду. Саме світоглядні чинники забезпечують тяглість ідентичності та її здатність адаптуватися до нових умов суспільного розвитку [2, с. 34–36].

Отже, українська ідентичність є багатовимірним процесом, що формується у взаємодії історичних, правових і світоглядних чинників. Її розвиток визначається не лише збереженням традицій, а й здатністю до оновлення відповідно до сучасних викликів. Усвідомлення динамічного характеру української ідентичності створює підґрунтя для подальших наукових досліджень та сприяє формуванню цілісної громадянської нації [1, с. 331–333].

Список використаних джерел

1. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 336 с.
2. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. Київ : [б. в.], 2023. 96 с.

